

FORBES

ForbesLife

Artă&Cultură

Nicolae Maniu este considerat cel mai scump pictor român în viață.

Expații artei românești

În galeriile de artă pariziene - dar și în casele bogaților lumii - Nicolae Maniu împarte același perete cu Chagall, Botero sau Picasso. La Londra, Mariana Gordan schimbă regulile concursurilor și le predă britanicilor arta lui... Sfântu' Așteaptă. Amândurora le-a mai rămas un singur teritoriu de cucerit: România.

DE DIANA-FLORINA COSMIN

Timpul: o după-amiază de toamnă pe New Bond Street din Londra, kilometrul zero al magazinelor de marcă, al restaurantelor de lux și mai ales al galeriilor de artă exclusiviste. Locul: Opera Gallery. Personajul: Agentul 007. Chiar el! Mai corect spus, fostul Agent 007 și fostul hoț de tablouri din „Thomas Crown Affair”. De data aceasta, în civil. Intră în galerie, face un tur printre tablourile expuse, de la Robert Indiana la Picasso ori la exotical Tatsanasomboon Jirapat. Se oprește în fața unei picturi, zăbovește câteva secunde și apoi arată cu mâna, ferm: „This one”. Scurt și la obiect. În definitiv, cine ar putea să i se opună lui James Bond - respectiv Pierce Brosnan - când i-a căzut cu tronc la prima vedere un tablou semnat Nicolae Maniu? „Arta mea a fost norocul meu”, zâmbește românul. „Oamenilor le place imaginea și abia apoi întreabă numele. Nu cumpără doar o semnătură pentru portofoliul lor.” Și reversul este valabil. Nici semnăturile cumpărătorilor pe contracte - care ajung și la 100.000 de euro pentru un tablou de dimensiuni mari (150x180cm sau 220x130cm) - nu-l flatează în mod deosebit pe artistul român. Nu vede nicio diferență între un client precum fiul fostului

lider chinez Deng Xiaoping (care a cumpărat patru tablouri) sau secretarul financiar al sultanului din Brunei (trei tablouri) și un chirurg plastician din Londra pe care tot „imaginea” l-a convins să dea, pentru prima oară în

singurul lucru care contează este că „unde, există oameni care au acasă o parte din mine”, afirmă Maniu.

Se spune că artiștii sunt predispuși la metafore, dar când afirmă că arta sa i-a făcut destinul, Nicolae Maniu

este la fel ca și tablourile sale: realist. Chiar hiperrealist. În 1983, arta i-a înlesnit evadarea din lagărul comunist și i-a dat șansa de a deveni cunoscut dincolo de comunitatea de medici din Cluj care erau, pe atunci, clienții fideli ai lucrărilor sale. A plecat în Germania cu greu și cu intervenții, la invitația unei galerii de artă care organiza o expoziție. Succesul vernisajului și mai ales comanda în valoare de 10.000 de mărci germane primită de la muzeul Albrecht Dürer din Nürnberg l-au convins că nu

mai există cale de întoarcere. Ca artist apreciat, a primit imediat toate drepturile, fără a se mai confrunta cu vreo etapă de azil politic sau cu restricții de muncă.

Timp de zece ani, a făcut naveta între Köln și Paris, expunându-și tablourile și în Elveția, Olanda sau Italia. „Trebuie să fii prezent în orașele care dau tonul”, explică el. Nu degeaba se spune că Brâncuși nu ar fi fost numele de astăzi dacă nu trăia la Paris. În 1993, la 49 de ani, Maniu s-a mutat la rândul său la Paris, orașul cu

Nicolae Maniu: „Între natură și natură moartă”, 2010, ulei pe pânză.

viață, 80.000 de euro pe un tablou (și, mai apoi, pe încă cinci creații marca Maniu). Deși numărul personalităților care i-au agățat pe perete operele este mai mare decât al anonimilor,

100.000 €
este prețul maxim
al unui tablou semnat
de Maniu.

Nicolae Maniu: „Visul Plugarului”, 1982, ulei pe pânză (54x65cm).

Maniu să spună, „vecinii de perete”.

Adevărata

influență a unui galerist se vede în puterea de a impune pe piață un nume necunoscut, crescând prețurile treptat, în paralel cu evoluția cererii pentru tablourile acestuia. În afacerile cu artă nu este loc de nerăbdare, pentru că ascensiunea unui artist cere cel puțin un deceniu, iar un zero în plus în coada prețului se adaugă numai la momentul potrivit.

La nivelul la care a ajuns acum Maniu, clienții nu mai pândesc pictorul acasă pentru a negocia un preț mai bun în afara galeriei, ci au nevoie tocmai de atestatul și unda verde a unei instituții de prestigiu. Pentru că are deja o clientelă fidelă – persoane care au cumpărat o dată, după care au revenit iar și iar – își pune în gardă cumpărătorii de la Opera Gallery, când are ocazia să-i cunoască personal: „Știți că vă aflați într-un mare pericol, chiar foarte mare”. Chipurilor lor uimite le răspunde cu o glumă de ardelean pișicher: „E posibil să nu vă mai placă niciodată vreun alt pictor”.

De la semnarea contractului cu Dayan, în 1996, Nicolae Maniu a vândut 180 de tablouri la „Opera Gallery”, cu prețuri cuprinse între 30.000 (cele de 80 x 100cm) și 100.000 de euro (cele de 150x180cm sau 220x130cm). Având în vedere că marja galeristului ajunge și la 50-60% pentru cele de dimensiuni mari, românul a câștigat, anual, în jur de 130.000 de euro. O sumă nu foarte spectaculoasă față de cifrele vehiculate într-un business, dar remarcabilă în lumea artei contemporane. Nu întâmplător, Maniu fost declarat, în repetate rânduri, „cel mai scump

Nicolae Maniu: „Povara”, 2010, ulei pe pânză.

24.000 de artiști aspiranți și doar 2% câștigători.

A avut norocul să-și găsească loc în cea de-a doua categorie. Ca și „Agentul 007”, oamenii care îi vedeau tablourile la expozițiile din Grand Palais nu îi rețineau întotdeauna numele, însă nu puteau uita imaginea. După diverse târguri de artă și tablouri vândute în mici galerii pariziene, tot

imaginea l-a scos, în 1996, în calea lui Gilles Dayan, proprietarul Opera Gallery, un mic imperiu al galeriilor de artă, întins din Paris, Veneția, Londra, Geneva, Monte Carlo până la New York, Miami, Singapore, Hong Kong, Seul și Dubai. Dayan, care îi văzuse un tablou într-o broșură de la Grand Palais, i-a făcut oferta pe care niciun artist n-ar putea-o refuza vreodată: „Eu mă ocup de banii tăi și tu pictezi în liniște”. Pe atunci, un tablou semnat Nicolae Maniu se vindea cu 15.000 de euro. Prețurile au crescut treptat, proporțional cu recunoașterea internațională, dar și cu strategia de marketing atent orchestrată de Dayan. Lumea galeriștilor este una fascinantă și nu mai puțin riguroasă decât orice business tradițional, având în vedere că, în ziua de azi, nu mai contează atât de mult criticii, cât expunerea într-o anumită galerie sau, cum îi place lui

În artă nu mai contează atât de mult părerea criticilor, cât expunerea într-o galerie de prestigiu.

Artiștii contează pe snobi. Oamenii de cultură nu au bani să le cumpere creațiile.

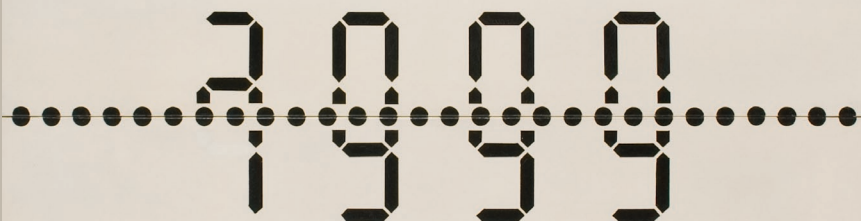
NICOLAE MANIU

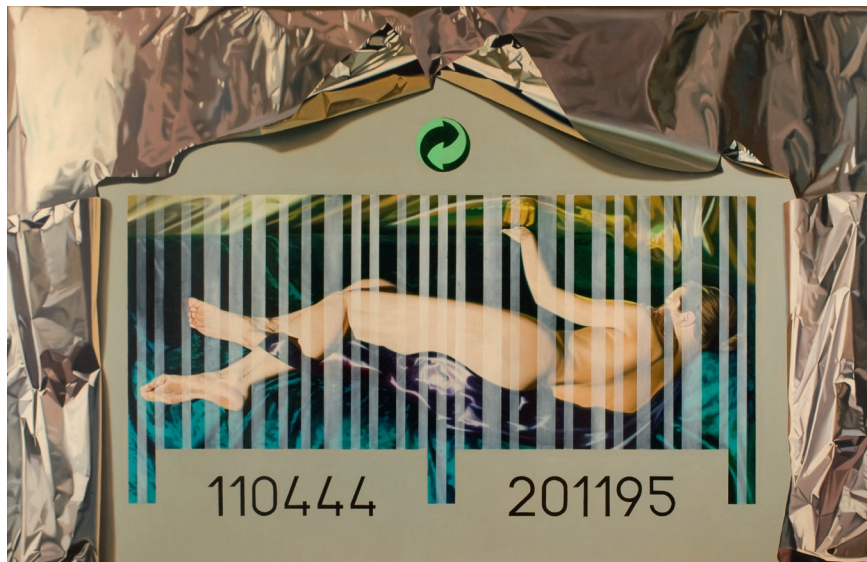
pictor român în viață“ și, chiar dacă nimeni nu a elaborat vreodată o ierarhie clară a artiștilor români pe plan internațional, un lucru e cert: este singurul care a reușit să-și creeze și să-și mențină, de 15 ani încoace, o cotă de piață constantă, la un nivel comparabil cu nume mari pe plan mondial. „Este o mare diferență între a vinde un tablou cu 100.000 de euro dintr-o întâmplare fericită și a transforma acest tarif într-o cotă permanentă“, explică Maniu.

Până în 2007, când a adus la Cluj câteva lucrări, teritoriul natal a fost neglijat aproape în totalitate. Totuși, în ultima perioadă simte tot mai mult o umbră de regret că – în afară de o mână de cumpărători privați – tablourile sale nu erau de găsit nicăieri în România. Exact motivul care l-a îndemnat să dea curs invitației făcută de Radu Boroianu și Mihai Covaci, de la European Art Gallery, de a ține o primă expoziție la București, la finele anului trecut.

Lucid și direct, își descrie profilul cumpărătorului fără să se ferească de cuvinte: „Noi, artiștii, contăm pe snobi, pentru că adevărații oameni de cultură care ne-ar putea aprecia munca la adevărata ei valoare nu au avut niciodată bani să o cumpere“. Pe acest principiu s-a dezvoltat, în ultimii ani, piața de artă din întreaga lume. În momentul în care noii miliardari ai lumii – din India, China sau Rusia – au observat că pereții goi nu cadrează cu noul lor statut social, în sălile de licitație de la Christie's sau Sotheby's s-a născut, automat,

Nicolae Maniu:
„Calendar“, 1999,
ulei pe pânză
(200x100 cm).

Nicolae Maniu: „Tablou reciclabil”, 1995, ulei pe pânză (130x195 cm).

o nouă generație de cumpărători. Cvasinecunoscuți, nu neapărat experimentați într-ale artei, dar cu o putere financiară de ordinul miliar-delor de euro.

Imaginea lui Nicolae Maniu în plin act de creație te duce mai curând cu gândul la rigurosul Johannes Vermeer, pictând în camera de zi a casei sale din Delft, decât la imaginea unui artist acoperit din cap până-n picioare de stropi de vopsea. „Pictesz ca un farmacist”, glumește el. Se declară și un receptor în permanență deschis la idei: imagini văzute la televizor, un cuvânt rostit la radio sau lumina reflectată într-un geam, într-o plimbare pe stradă. Totul îl inspiră. Are idei

notate pentru încă o viață de artist și a înțeles, după 28 de ani de la ceea ce numește „sinuciderea sa patriotică”, faptul că tocmai creativitatea l-a ajutat în Germania să recupereze rapid anii pierduți în izolarea comunistă. „Sunt destui care au tehnica, dar bătaia se dă pe imaginație – explică el –, trebuie să vii cu ceva nou într-o lume în care totul s-a cam făcut deja”. Când ești cel mai scump pictor al unei țări – chit că nu mai trăiești în ea – înseamnă că ai reușit într-o bună măsură să aduci ceva nou. „Cred că da”, stă pe gânduri Maniu, cu privirea în paharul de vin argentinian pe care-l are în față. Mina lui serioasă se transformă într-un zâmbet. Tocmai își ticluiește gluma preferată, care i-a venit în minte prima dată când cineva l-a declarat „cel mai scump pictor român”. „Scump?” se prefacă el, cu același zâmbet pișicher cu care își pune în gardă clienții în legătură cu pericolele artei sale. „Într-adevăr, e foarte frumos din partea lor să recunoască, după atâția ani, că sunt un «scump» și un drăguț”.

Londra: Bucureștiul insular

De cealaltă parte a Canalului Mânecii, la Londra, viața și cariera Mariane Gordan se derulează între două clădiri

micuțe, asemănătoare unor case de păpuși. Prima, din cărămidă roșie, tronează la capătul unei alei din cartierul londonez Shepherd's Bush, într-un furnicar de sculptori, pictori și creatori de instalații artistice. A doua, văruiată în albul impecabil londonez, se află la câteva străduțe distanță și îți lasă strania senzație că te afli într-un tablou în care, în orice moment, patul, masa și scaunele ar putea să alunece din cadru. „Așa sunt casele din Londra: mici, înghesuite și cu etajele strâmbe”, râde Mariana Gordan. În căsuța înclinată, cu aspect de revistă, dar care scârțâie din toate încheieturile (cam ca și Marea Britanie!), Mariana Gordan trăiește de 32 de ani, de când artista cu CV de pictor, sculptor, regizor și scriitor a fugit din România, scăpând de o condamnare la închisoare pentru „colaborări cu străinii”. Talentată la desen, tânăra de 20 de ani făcea crochiuri (schițe în creion – n.red.) pentru turiștii italieni sau suedezi care veneau la mare în România și le oferea

25.000 £

a fost miza primei competiții publice câștigate de Mariana Gordan la Londra.

pe gratis. „Cu entuziasmul vârstei, eram fericită că o bucațică din munca mea se duce spre Vest”, își amintește ea. Securitatea avea însă o altă părere, pe care Mariana o povestește acum în detaliu în cartea autobiografică ce urmează să fie lansată la începutul anului viitor: „Credeau că sunt plină de bani”. Interogatoriul și condamnarea (în absență!) au reprezentat a doua lovitură pe care i-o dădea România, după ce decanul Institutului de Arte Plastice Ion Andreescu din Cluj o picase la admitere cu o propoziție care ducea cinismul la rang de... artă: „Draga mea, nu am ce să-ți fac: ești talentată, dar nu ești «tare-n... tată»”. Întâmplarea, care

Despre Nicolae Maniu

Radu Boroianu (European Art Gallery), afirmă despre Maniu în albumul editat cu ocazia expoziției de la finele lui 2010: „Debutând în Occident în manieră supraréalistă, trecând cu brio pragul atât de greu accesibil al celui mai vechi club artistic din lume – trompe l'oeil – și regăsindu-se pe sine în hiperrealism, Nicolae Maniu este un exemplu strălucit al reușitei. El deschide campania noastră de recuperare pentru cultura românească a celor care nu doar și-au dorit, ci chiar s-au impus în alte spații culturale”.

o face să râdă acum, pare desprinsă dintr-o altă viață, aflată la ani-lumină depărtare de existența tihnită din „casa de păpuși“. Dacă intra la facultate, acum ar fi fost încă în România. A ajuns, în schimb, la Londra: o tânără de 20 de ani, care visa la pictură, dar nu avea „pedigree“-ul necesar s-o facă în țara ei. Înscrișă la Facultatea de Artă din cadrul Universității Durham, s-a angajat la Strand Palace Hotel în Covent Garden, folosind formula

„live-in“: masă și casă, contra unui job de chelneriță la barul hotelului, care îi aducea 47 de lire pe săptămână, plus 17 lire bacșiș seară de seară. Recunoaște că acea perioadă a format-o ca artist: lucra la bar de la șapte seara la unu noaptea, iar restul zilei se scurgea, invariabil, la National Gallery din Trafalgar Square, muzeul care găzduiește una dintre cele mai impresionante colecții de pictură vest-europeană. În cele din urmă, a renunțat și la Durham

University, descoperind că diferențele de suprafață dintre societatea românească și cea engleză nu merg și în adâncime: „Profesorii ne vorbeau de parcă eram niște maimuțe la circ: «Aici nu facem așa, facem doar așa»“. Nici mentorul său, Paul Neagu, care i-a fost profesor celebrului Anish Kapoor la Chelsea School of Art, nu a reușit să-i schimbe convingerea că arta „este la fel de unică și intimă precum amprenta“ și că există o diferență fundamentală între a învăța artă și a-i permite altcuiva să-ți spună ce ar trebui să transmiți prin ea.

Demarcația și-așa slab perceptibilă dintre București și Londra s-a șters cu totul odată cu primele 25.000 de lire sterline câștigate și... pierdute, în doar câteva secunde. Concursul public „GLC Clement Attlee Portrait Competition“ din 1984 avea ca scop realizarea unei sculpturi a fostului prim-ministru britanic Clement Attlee, ce urma să fie plasată în centrul Londrei, în fața bibliotecii Limehouse. Cinci sute de artiști și-au prezentat proiectele în fața unui juriu condus de Dame Elisabeth Frink, iar portretul schițat de Mariana a fost ales, de departe, câștigător al concursului. Înainte de a anunța premiul, Frink făcuse o remarcă la adresa faptului că în artă, ca și în balet, indiferent cât de buni ar fi dansatorii consacrați, „apare din când în când o balerină care taie răsufierea tuturor“.

Pentru „balerina“ Mariana Gordan, gloria a ținut câteva minute, mai precis până când juriul a decis că ar fi, totuși, o decizie nesăbuită ca banii contribuabililor britanici să fie încredințați unei tinere de 25 de ani, care venea dintr-o țară aflată de cealaltă parte a Cortinei de Fier. S-a decis, prin urmare, ca româncă să rămână câștigătoarea morală a concursului, dar banii și proiectul să meargă la ocupantul locului al doilea, cetățean britanic. Ba chiar mai mult, pentru a evita orice fel de surprize neplăcute din partea unor viitori artiști cu har,

Mariana Gordan se simte „acasă“ doar în atelierul său din Shepherd's Bush, Londra.

De sus în jos: autoportret Mariana Gordan pe foiță de aur; portret în pastel de cretă (Hammersmith); portret în pastel de cretă (Târgu Lăpuș).

dar anonimi, legea britanică a fost modificată pentru ca la asemenea competiții

publice să nu se mai voteze proiectul ci... autorul. O ușă trântită în nas tuturor celor talentați, dar, vorba decanului de la Cluj, nu suficient de „tari în... tați“. Pentru Mariana, concursul a fost o dezamăgire, dar și o încurajare: era dovada că acea tânără neexperimentată, abia scăpată din lagărul comunist, avea suficient talent cât să-i facă pe britanici să le fie teamă. Foarte teamă. Și, întocmai pe principiul românesc „de ce ți-e frică nu scapi“, britanicii nici nu au reușit să scape de Mariana. Anual, aproape 60 de milioane de londonezi trec pe lângă mozaicurile de la stațiile de metrou Tottenham Court Road și respectiv Finsbury Park, realizate de Mariana împreună cu britanicul Trevor Caley. La mijlocul anilor '80, valoarea contractelor se ridica la 250.000 de lire sterline pentru fiecare proiect, plus încă 250.000 de lire pentru stația Oxford Circus (între timp, modificate).

În 1999, Mariana a revenit în România pentru un proiect la Baia Mare, al cărui eșec (a se citi: schimbare de planuri) i-a amintit că metehnele românești rămân aceleași indiferent de regim sau ideologie. A folosit însă timpul petrecut în România pentru a lucra la „Portretul unei străzi din Târgu Lăpuș“: 48 de chipuri de oameni obișnuiți, realizate în pastel de cretă. După ce le-a prezentat britanicilor, a fost invitată să facă și 48 de portrete din Hammersmith, o suburbie a Londrei. În 2003, la galeria Riverside Studios, chipurile de ardeleni sau maghiari din Târgu Lăpuș s-au amestecat cu cele ale englezilor și imigranților pakistanezi sau italieni din Hammersmith. Atât creația cât și expunerea tablourilor nu au fost doar o chestiune de artă, ci și una de... terapie. Motivul: deși singura rugămintă a româncei

era ca „subiecții“ să nu vorbească timp de o oră, din momentul în care se așezau pe scaun începeau să-și depene toată istoria vieții. Cunoaște poveștile Lăpușului și ale Hammersmith-ului pe de rost și, după cum i-au mărturisit 98% dintre subiecți, posedă și ceva intim despre fiecare dintre oamenii care i-au stat drept model. Cea mai frecventă remarcă - „Mă recunosc în imagine, dar nu e ceea ce văd în oglindă, dimineța“ - i-a fost explicată mai târziu de un artist de la Biennale di Venezia. Acesta i-a numit pastelurile „artă abstractă“, într-un mod absolut illogic și totuși adevărat: „Nu contează ridurile sau liniile feței, nu contează nici cine este acolo, se vede doar spiritul omului, iar spiritul e ceva abstract“.

După ce a cunoscut părțile luminoase și întunecate ale României și ale Angliei și după succesul celor 96 de portrete, Mariana a căpătat poftă de joacă și de metafore. Cea mai recentă s-a lansat la Londra, pe 8 februarie. O expoziție-concept, denumită „The Mutual Admiration Society Kit“, a cărei imagine este una profund românească: „Sfântu' Așteaptă“, ilustrat ca un bătrânel cu barbă lungă, și purtând... dopuri în urechi. Motto-ul este simplu: „Pune-ți dopuri în urechi, ca să mă auzi mai bine!“, aluzie la faptul că atât corupția cât și restul tarelor cu care se confruntă societatea europeană în general își au rezolvarea... între urechile noastre. Cu condiția să ne oprim din goana

Metafora borcanului

Expoziția „Mutual Admiration Society Kit“ a Mariane Gordan este o metaforă tradusă prin... 16 borcane. În fiecare dintre acestea, artista a plasat o pereche de cercei din aur, creație proprie, prevăzuți cu...dopuri de urechi. Conceptul diferă în funcție de țară. Dacă Belgia este reprezentată prin pălăria lui René Magritte („magia sau iluzia Uniunii Europene?“) SUA, spre exemplu, are „stelute și dungi“, steagul național. Ideea: „Au reușit să ajungă la stele, dar dungile trădează lumea paralelă în care trăiesc“.

La admitere la Cluj, decanul mi-a spus că sunt talentată, dar nu și „tare-n tată”.

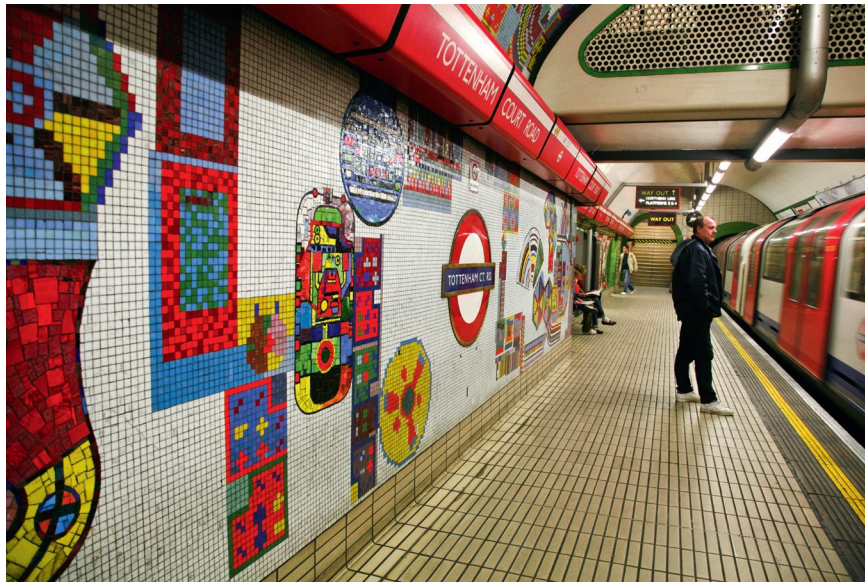
MARIANA GORDAN

cotidiană, din zgomotul de claxoane, conversații, muzici și istericale din jur și să le disecăm în liniște. Denumirea de „Mutual Admiration Society” are o istorie de 18 ani și s-a născut la prima întâlnire dintre Mariana și fostul său soț, pictorul modernist Mircea Roman. Pentru că își apreciau unul altuia activitatea artistică, s-au autointitulat, în glumă, „Societatea de Admirație Reciprocă”, iar artistei i-a rămas drag conceptul, chiar și după ce drumurile lor – personale și artistice – s-au despărțit: „Oricum nu putem concura decât cu noi înșine, așa că, respectându-i și apreciindu-i pe ceilalți, devenim cu toții membrii Societății de Admirație Reciprocă”. O idee aproape Zen sau New Age, integrată perfect în viața unei femei căreia nu-i pasă de ceea ce zice lumea, ba chiar găsește plăcere în sfidarea regulilor.

În atelierul ei din Shepherd's Bush, așezată sub un afiș mare pe care scrie, în engleză, „Nu, nu dorm aici. Patul este pentru personajele mele”, exact asta pare Mariana Gordan: un personaj de tablou. În lumina după-amiezii, purtând o bască roșu-aprins și părul împletit în codițe cu biluțe colorate la capăt, ar fi fost momentul ideal pentru încă un autoportret din seria intitulată „Scratch the surface and you'll find gold” („Zgârie suprafața și vei da de aur”). Intuindu-și potențialul de „personaj” a început, în 2009, să se autopicteze în ulei, pe foiță de aur, scrijelind apoi suprafața pentru ca mici scilipiri aurite să iasă la suprafață. Seria „Zgârie și vei da de aur”, expusă la Berlin, reprezintă una dintre metaforele dragi Mariane pentru că, adesea, inspirația se regăsește în straturile

Mozaicurile de la stația de metrou londoneză Finsbury Park au costat 250.000 de lire sterline.

Mozaicurile de la stația de metrou londoneză Tottenham Court Road au fost finalizate în 1984.

adânci și dureroase ale memoriei. Acolo s-au născut și „Disorient Express”, scurtmetrajul cu care a câștigat două premii Erasmus la Viena, în 2007; piesa „My Old China and I”, care va fi transformată într-un musical în West End-ul londonez, dar și viitoarea carte autobiografică, pe care agentul său literar o numește, mai în glumă, mai în serios, „echivalentul lui Harry Potter pe sectorul de non-fiction”. Proiectul „Mutual Appreciation Society Kit”

va călători în toate cele 16 țări care au fost surse de inspirație, inclusiv în România. O Românie care nu mai este demult „acasă”, dar care face parte din toate creațiile „by Mariana Gordan” și, implicit, din artistă însăși. „O creație e ca un copil, după ce l-ai făcut, nu poți să-l iei înapoi” – crede ea cu fermitate. Și, indiferent dacă acel copil are o istorie mai fericită sau mai tristă, contează, în cele din urmă, un singur lucru: să fie cât se poate de... „tare-n tată”. ■